

חבר הקיבוץ יודע מהו שכרם של מנהלי הבנקים, אך אסור לו לדעת מהו שכרם של מנהלי קיבוצ, שהוא אחד השותפים בו. בעצם למה? • עמ' 2

הם נפגשו על ספסל הלימודים, היא סיימה רומן ארוך והוא נפרד מהדנית שלו. היום הקן שלהם מלא בילדים ובאהבה גדולה לנופי הקיבוץ • עמ' 4

נערי הצרים למדו להכיר את תל-אביב דרך החצר האחורית שלה ופגשו בתחנה המרכזית וברחובות את ההומליסים, הנרקומנים ומכוני הליווי • עמ' 7

האנרגיה הגרעינית

מלוא החופן גרעינים

טרנד חדש פורח היום בקרב מסיימי שנת השירות הקיבוצית בדמות גרעיני בני קיבוצים, המבקשים להמשיך להשפיע ולהעמיק את הקשר ביניהם, כמו גם את הקשר לתנועה הקיבוצית. חמישה גרעינים ייכנסו לשל"ת במהלך אוגוסט בסמר, לוטן, יהל, יזרעאל וניר-עוז. הגרעין הראשון נהר כבר נקשר לזיקים

"למרות כל השוני, ישנם דברים רבים המאחדים אותנו", חברי גרעין נהר

אורי אופיי, הללי בלבן וחברי גרעין "נהר"

"מי שיש לו אהבה לטבע ולאוויר נקי ושקט, נשאב מהר מאוד לקיבוצים השיתופיים", הבית של תמר

"שנות השירות המגוונות יוצרות אווירה שייחודית רק לנו", חברי נהר במדים

אקשטיין ויואל מרשק מאגף המשימות. אנו מזמינים קיבוצים נוספים, המעורר ניינים לפתח ולבחון את אפשרות השת"בנותם במפעל, לעמוד עמנו בקשר.

סיפור של גרעין נהר

וזהו סיפורו של הגרעין הראשון במס' לול הגרעינים החדש, גרעין נהר, שחבריו עדיין משרתים בצבא, אך כבר נוצר קשר חם עם קיבוץ היעד - זיקים.

במה שונה היום גרעין נהר מגרעינים שהיו לפני 30 שנה?

שחר: "הגרעינים היום הם ילדים שרק רוצים לעשות טוב - למדינה, לעצמם, וגם לעזור לאנשים אחרים. אפשר ללכת לגרוד 50 ולהבין שגם היום הם לוחמים וגם היום הם ציוניים, אבל היום מדובר פשוט בילדים ונערים שהיה להם הכל, ולפי דעתי חונכו היטב. פעם היו מקיימים ישובים חדשים, והיום כבר לא".

איפה זה משפיע על הקיבוץ?

שחר: "זה משפיע על הקיבוץ בכך שאין תמיכה אמיתית ומכל הלב בסור ציאלים ובשיתופיות, אלא רק ניסיון לעזור למדינה ולקיבוץ, במקרה שלנו ע"י חיים שיתופיים שהם גם מאוד כיפיים".

ניר: "גם הקיבוצים היום שונים מה"

קיבוץ הישן. הקיבוצים היום לא צריכים חלוצים, הם צריכים ממשיכי דרך, והדרך היא חינוך".

למה חברה צעירים רוצים היום קיבוץ?

שחר: "היום חברים צעירים ברובם לא רוצים קיבוצים. אבל, מי שיש לו אהבה לטבע ולאוויר נקי ושקט, נשאב מהר מאוד לקיבוצים השיתופיים".

ניר: "מי שחווה חיי קומונה בשנת שירות ועוד המשיך למסלול הנח"ל, כנראה יאהב את רעיון הקהילה השיתופית. מבחינתי זה חלום".

אנה: "אנחנו מחפשים להרגיש תחושת שייכות, מקום להשתלב בו ושנוכל להשפיע בו ולשנות דברים. הקיבוץ הוא מקום מצוין לכך, כי כל יוזמה משפיעה על כל כך הרבה גורמים, כי צעירים רוצים להשפיע, ואם לוקחים אותם ברצינות הם מתפתחים".

איך הוקם הגרעין?

גפן: "הגרעין הוקם תוך כדי שנת השירות. כל אחד מאיתנו תרם במקום אחר, והתנועה הקיבוצית איחדה אותנו והחתימה אותנו למסלול הנח"ל, ככל שאר התנועות. שנות השירות המגוונות

יוצרות אווירה שייחודית רק לנו. פעלנו בתחומים ואוכלוסיות שונות לחלוטין: עבודה עם אוטיסטים מבוגרים, אקולוגיה, נוער במצוקה, הכנה לצה"ל וע"י דוד התגייסות בפריפריה, מכינה קדם צבאית ועוד. הגרעין מונה 15 חברים".

מאיפה החברה?

שחר: "חלק מהחברה מגיעים מקייבוצים, אבל לא כולם. יש חלק יפה של עירוניים, שפשוט לא אוהבים את ההתגוררות בעיר הגדולה".

גפן: "החלקנו חוונו את מהות החיים השיתופיים והחלקנו חיים במושבים וע"י רים. למרות כל ההבדלים, כולנו שואפים להתחיל יחד לחיות באורח החיים השיתופיים, לתרום בענפי הקיבוץ השונים ולהביא עמנו רוח צעירה".

אנה: "האנשים מגיעים מכל קצוות הארץ. כל אחד מביא את הלך הרוח שלו"

ושל המקום ממנו הוא מגיע. בגרעין זה יוצר איוון מאוד בריא. לדוגמה, יש בגרעין עירוניים וקיבוצניים, הקיבוצני קים עוזרים לעירוניים להשתלב, והעירוניים עוזרים לקיבוצניים להחשוב מחוץ לקופסה".

אלו תפקידים אתם ממלאים היום בצבא?

נציגות מהגדוד: "יש לנו מורה ומורה חיילת, מד"נית בסיס, פקידה במרדור נח"ל, ספרן בבה"ד החינוך, לוחמים בגדוד 50 - גדוד בני גרעינים, ושתי פקידות פלוגתיות בגדוד".

מה ייחודי בגרעין כמו שלכם?

גפן: "השוני בינינו לבין גרעינים אחרים בולט בעיקר בעובדה שההיכרות בין חברי הגרעין היא קצרת טווח. ידוע, כי גרעינים מהתנועות הכחולות מתחילים להתעצב כבר בכיתה י"א. ההיכרות הינה קריטריון שגורם לקושי בקבלת החלטות שמסלול הנח"ל דורש. לדוגמה, בחירת אחוז מתוך הגרעין לפיקוד. עם זאת, אנו מקבלים את הקשיים כאתגר חיובי, שתורם להתפתחות הגרעין".

אנה: "השנים הראשונות שלנו כגרעין מלאות דרור, אנחנו מרגישים שאנחנו נמצאים תחת חסות של תנועה שעקרונותיה ומ"עשיה בשטח תואמים את שאיפותינו. ההכוננה של הגרעין לחיים בקיבוץ שיתופיים ובחירת קיבוץ זיקים כבית עתידי לעשייה ולמחיייה הינה מרגשת. כיום קיבוץ זיקים מארח אותנו בנדיבות בסוף פי השבוע, בהם אנחנו נפגשים לסמינר רים ומפגשי גרעין חברתיים. העשייה בקיבוץ טרם החלה, לצערנו, אך כבר עכשיו כולנו מצפים, שואפים וחושבים על התרומה בקיבוץ ובסביבתו".

ניר: "למרות כל השוני, ישנם דברים רבים המאחדים אותנו"

באורח החיים השיתופיים, וכולנו מתעסקים בחינוך. בהרנו ביחד בקיבוץ זיקים, ובכך מצאנו משהו שמקדים בהרבה גרעינים אחרים. רוב הגרעינים לא יודעים איפה הם יתחילו לבנות חיים עם הגרעין. לנו יש את האפשרות להתחיל להתחבר לקיבוץ כבר בתקופת השירות בצבא. למרות שקשה לבקר הרבה בקיבוץ, זה נותן הקלה מסוימת, והתכווננות לתקופה שבה הגרעין יתאחד ויתחיל בעבודה בחינוכית".

איפה אתם רואים את עצמכם בעוד עשור?

שחר: "אני לא יודע לגבי הגרעין, אבל רוצה שטח פרטי שלי עם אדמה לחקלאות ומשק אוטרקי ואקולוגי".

ניר: "למען האמת, קשה כבר לדעת מה יקרה עוד כמה חודשים, כשנגיע לקיבוץ. השנים הבאות בכלל מעורפלות לגבי הגרעין. אבל, כולנו הצטרפנו מסיבה מסוימת, והמטרה היא המשכיות.

אישית, אני בטוח שאמשיך לעבוד בחינוך, והייתי רוצה לנסות לשלב גם עבודת אדמה ומשק".

למה דווקא קיבוץ? ולמה דווקא זיקים?

שחר: "למה זיקים? חוץ מהיפו והש"ל, לווה, האנשים והים, זה גם בגלל שהקייבוץ רצה אותנו, וזה מאוד חשוב כשרוצים לעבוד ביחד עם משהו".

אנה: "זיקים הוא קיבוץ שיתופי ומ"

פוחה. זהו שילוב מנצח, כיוון שיש בסיס שאיתו אפשר לעבוד, משהו שאפשר להמשיך אותו ולפתח אותו ולרכיב חדשות. השיתופיות תורמת לרעיון ולמטרה של הגרעין והרצון לחזק אותה. חוץ מזה, זהו קיבוץ מקסים, יפהפה, מלא באנשים חביבים וחמים שמוכנים לקבל ולאהוב ופתוחים לרעיונות ויוזמות חדשות. יש בזיקים המון ענפים לפיתוח, מקומות לעבוד בהם ולפתח אותם מכל הבחינות. ולכן, זיקים זו בחירה מצוינת, לדעתי".

אורי אופיי, רכז הצעירים במטה ופ"עיל משולב של המטה והאגף, מלווה את המסלול ומוסיף: "יש כאן הזדמנות חדשה להעצים את מסלול הנח"ל ולחדש את הברית ההיסטורית בין הנח"ל להתיישבות העובדת בכלל, ולקיבוץ ציים בפרט. גרעיני הנח"ל של תנועות הנוער מצוינים ומתאימים לחלק מהנוער, "גרעיני הקיבוצים" נותנים הזדמנות לקבוצה רחבה יותר של בוגרי שנת השירות להצטרף למסלול העשייה החברתית של הנח"ל".

הללי בלבן, מקיבוץ פלך, משלימה: "גרעין נהר הוא הראשון, ובימים אלה מתגייס הגרעין השני שמאומץ על ידי קיבוץ כרם שלום. ההיענות הרבה של בוגרי שנת השירות רק מעוררת ומחזקת. אנו מזמינים קיבוצים נוספים לפנות אלינו על מנת לקחת חלק במסלול בשנים הקרובות".

הללי בלבן, מקיבוץ פלך, משלימה: "גרעין נהר הוא הראשון, ובימים אלה מתגייס הגרעין השני שמאומץ על ידי קיבוץ כרם שלום. ההיענות הרבה של בוגרי שנת השירות רק מעוררת ומחזקת. אנו מזמינים קיבוצים נוספים לפנות אלינו על מנת לקחת חלק במסלול בשנים הקרובות".

הללי בלבן, מקיבוץ פלך, משלימה:

גרעין נהר הוא הראשון, ובימים אלה מתגייס הגרעין השני שמאומץ על ידי קיבוץ כרם שלום. ההיענות הרבה של בוגרי שנת השירות רק מעוררת ומחזקת. אנו מזמינים קיבוצים נוספים לפנות אלינו על מנת לקחת חלק במסלול בשנים הקרובות".

הללי בלבן, מקיבוץ פלך, משלימה:

גרעין נהר הוא הראשון, ובימים אלה מתגייס הגרעין השני שמאומץ על ידי קיבוץ כרם שלום. ההיענות הרבה של בוגרי שנת השירות רק מעוררת ומחזקת. אנו מזמינים קיבוצים נוספים לפנות אלינו על מנת לקחת חלק במסלול בשנים הקרובות".

אמון, אחדות וחרות

דרך אחת היא זו שהובילה לאובדן האמון בין חברים בקיבוץ והייתה זו שהובילה לפיצול ולפילוג מסוכן בחברה הישראלית. דרך אחת היא זו שתחזיר את האמון בין חברים בקיבוץ וגם זו שתחזיר את האמון בתוך החברה הישראלית

אלי גורן / גבע

"שחקי שחקי על החלומות זו אני החולם שח. שחקי כי באדם אמין כי עודני מאמין בכך. כי עוד נפשי דרוך שואפת לא מכרתיה לעגל פז. כי עוד אמין גם באדם, גם ברוחו רוח עז"

שאל טשרניחובסקי

אמון הוא הבסיס לכל חברה. חוקים, משטרה ותקנונים באים להגן על חברה ועל חברים שרוצים להיות בחברה, שיש בה אמון בין אנשים. ולא במקום האמון בין אנשים. אמון הוא הבסיס לחברה חברתית, תרבותית.

אמון הוא הבסיס לאחדות. אמון הוא הבסיס לנתינה. אמון הוא הבסיס לחרות. אמון ואמונה הם הבסיס לניצחון במלחמה.

דרך אחת היא זו שהובילה לאובדן האמון בין חברים בקיבוץ והייתה זו שהובילה לפיצול ולפילוג מסוכן בחברה הישראלית.

דרך אחת היא זו שתחזיר את האמון בין חברים בקיבוץ וגם זו שתחזיר את האמון בתוך החברה הישראלית.

עזרא דלומי

חבר

קיבוץ, באמצע שנות החמישים של חייו, שחוה הליך פיטורים מזורז מעבודתו במסגרת הפרטת הקיבוץ, שח לי זמן קצר לאחר האירוע הכואב: החברה הקפיטליסטית בחוץ פיתחה לאורך השנים מנגנוני הגנה על העובד, שמונעים פיטורי בוק לצורך הבאת עובדים זולים יותר: יש ועד, יש מו"מ, יש הסתדרות. אצלנו בקיבוץ אין מנגנוני הגנה כאלה. אימצנו את הקפיטליזם בלי מנגנוני ההגנה שלו. לי אין למי לפנות.

אמת, מוגזם לומר כיום, שבכל מקום עבודה בחוץ ישנם מנגנוני הגנה מעותיים על העובדים וזכויותיהם. יש מקומות בהם יחסי העבודה הם חרפה; אפשר גם להניח שלא בכל "קיבוץ מתחדש" פיטורים נעשים באבחת גרון, מהיום למחר. אך עם זאת, קשה להתכחש לעובדה שכללי השוק החיצוניים שיובאו לקיבוץ, הגיעו בעיקר עם המקל הנלווה אליהם, פחות עם הגור, שגם כך אין ממנו הרבה.

הכללים האלה העניקו כוח רב למנהלים, ליו"רים, ליועצים, ללא כוח מאזן ל"חברים הפשוטים", שהם, כדאי להזכיר, בעלי "העסק". כבעלי העסק

הם יכולים להיות מקבלי שכר מינימום או מובטלים, אך הם לא יכולים להתארגן כדי להיאבק על זכויותיהם, אם ירצו. אין להם, למשל, ועד יציג. נוצר מצב מוזר: בין שני בעלים שווים של אותו עסק יכולים להתקיים פערי שכר של פי חמישה וששה, אבל חבר, אם יחוש מקופח, לא יתקומם. הוא בוודאי לא ישובת. למה? כי הוא גם בעל העסק וכבעל העסק הוא אמור לגלות אחריות. זה שלו, לא ככה? זה שלו, גם אם לעתים חבר אחר, שותף לאותו עסק, נוהג בפחות אחריות ונוטל ממנו שכר שיכול להגיע "לשי"מיים", בהשוואה אליו.

האם שכר ה"בכירים" בקיבוצים באמת מגיע לשמיים? קשה לדעת. למה קשה לדעת? כי אסור לפרסם אותו. למה אסור לפרסם אותו? ככה: כי אסור.

מותר לפרסם את רמת השכר של מנהל בנק, את המשכורות בקו"פ חולים, בחברת חשמל, במשרדי הממשלה, בעיריות, אבל בקיבוצים - יוק. זהו סוד כמנס. נראה, שהקיבוץ המתקרא מתחדש הוא המקום היחיד שבו לשותפים בעסק אסור לדעת אילו רמות שכר העסק שלהם משלם למנהליו. הנה, עוד דוגמה שבה ייבאנו

אורח לרגע

סוד אפל

חבר הקיבוץ יודע מהו שכרם של מנהלי הבנקים; מהו שכרם של עובדי חברת חשמל; מהו שכרם של רופאי קופת חולים ומהו שכרם של המורים. לחבר הקיבוץ אסור לדעת מהו שכרם של מנהלי קיבוצו, שהוא אחד השותפים בו. בעצם למה?? השימוש ב"צנעת הפרט" לעניין המשכורות, הוא מניפולטיבי

יודעים סדרי גודל של משכורות שמקבלים שכניהם, יש להם הערכה מה מקבלים הבכירים. הם בוודאי מדברים על זה ביניהם. אז למה לא בפומבי? כי זה טבעו של סוד בקיבוץ: כולם יודעים אותו, אבל לא מדברים עליו בפומבי. ומה שלא מדברים עליו, נותר בגדר סוד, וסוד הוא כוח.

סוד כזה מאפשר, למשל, להרחיק את הדיון בהמלצת התנועה לקבוע תקרת פער של פי שלושה בשכר החברים. שהרי, הפער האמיתי הוא בגדר סוד. יש רק הערכות. אלא שזהו סוד אפל. זה לא סוד אישי של חבר שזקוק לחופשה מיוחדת, או סוד של מישהו שמקבל עזרה לילדיו. אין כאן עניין של צנעת פרט. השימוש ב"צנעת הפרט" לעניין המשכורות, הוא שימוש מניפולטיבי. הוא נועד להסתיר אינפורמציה חשובה מעיניהם של החברים, שהם זכאים לה בדין ועל פי כל כלל...

לגיטימי, שקיבוץ יחליט לייבא את הקפיטליזם לחצרו. לגיטימי, שהוא יחליט לעבור לכללים המקובלים ב"שוק החופשי". בלתי לגיטימי, שעמך - חבר הקיבוץ מן השורה - לא יהיה חופשי לדעת כמה הוא משלם לחברי-מנהליו על קיום השוק החופשי הזה.

מן הקפיטליזם את המקל, ללא הגזר (הגמדי ממילא).

חיפוש מענה רציונאלי לשאלה: למה בקיבוץ אסור לפרסם את שכר לאות השכר - לא יוליד דבר. הוא יעלה חרס. קרוב לוודאי, שהתשובה קשורה לתחום הרגש, לא להגיון. תשובה כזו מכילה תערובת מוזרה של חשש ובושה:

חשש - מפני "מה יגידו" אלה שמקבלים שכר מינימום ועיניהם כלות למראה שכרם של חברים; ומה יגידו מי שמכירים את הבכיר עשרים שנה לפני ולפנים, והם לא כל כך בטוחים, שרק בגלל שעכשיו הוא חובש כובע של מנהל לעניין כלשהו, הוא נעשה ראוי לשכר של פי כמה וכמה.

בושה - מפני שחבר בעל מצפון שיתופי, שאכל עד אתמול עם שכנו את אותו אוכל מ"אותו מסטינג", יכול לחוש קצת אי נוחות כלפי חברו ברגע שקרני השמש ישופו את משכורתו הבכירה. נכון, זו אי נוחות שחולפת עם הזמן, אבל המגע הראשוני עימה עשוי לגרום מבוכה.

הפתרון - לא לחשוף. האירוני בכל הסיפור הזה הוא שמדובר בנשף מסיכות. שהרי חברים

אלופי הקואופרציה

ספרד, מתברר, אלופת עולם לא רק בכדורגל ובטניס אלא גם בקואופרציה, וכך מהווה מוקד ללימוד ולהתפעלות גם לישראלים ובמיוחד לקיבוצניקים. משלחת מיישובי מטה יהודה ויתרה הפעם על ביקור אצל הבאסקים במונדרגון והתמקדה בקואופרטיבים בדרום ספרד, כולל בית ספר לכלכלה סוציאלית ומפגש מרתק עם קבוצת "סירה נודה" - שהחלה מנשים שעסקו בניקיון משרדים בשכר עלוב והתאגדו, והיום הן מתחרות במעבידיהן הקודמים ועוסקות גם בשיפוצים, וכבר כוללות 60 חברות וחברים. הביאה לדפוס: אילנה לפידות / צרעה

"במקום" לכל המעוניין

"במקום" מופץ חינם לכל הקיבוצים בארץ בחבילות של 40 עותקים לכל ישוב. הוא אמור להגיע לכל קיבוץ בדואר בחבילה מיוחדת, במהלך ימי השבוע האחרון בכל חודש. אנא, עדכנו אותנו אם אינו מגיע לקיבוצכם (למייל שלנו, או לאחד הטלפונים המופיעים כאן בהמשך), או אם חסרים גיליונות.

מפאת קשיים בתפוצת העיתון אנחנו מאפשרים עשיית מני לעיתון, בתשלום צנוע מראש עד סוף השנה. המחיר: 4 ₪ לעיתון לכיסוי עלויות לוגיסטיות ודואר (שנתי: 48 ₪). הרשמה ופרטים דרך המטה השיתופי בטלפון: 03-6925418. אפשר לקבל עותק מקוון של העיתון. המעוניינים מוזמנים לפנות אלינו דרך המייל: bimcom.co.il@gmail.com או לטל: 052-3113527, 054-6633322.

העיתון גם מופיע וזמין לכל קורא באתר הקיבוצים: www.kibbutz.org.il ובאתר שוויים: www.shavim.org.il. הגיליון הבא - "במקום" מס' 19, יופיע לקראת סוף חודש אוגוסט ויופץ בקיבוצים בין יום ב', 23.8.2010, עד יום ה', 26.8.2010. חפשו אותו בתאריכים אלה אצל האחראים בקיבוצכם על חלוקת העיתונים, או בדואר, ודווחו לנו במקרים של תקלות, נשתדל לשלוח לכם עיתונים נוספים. קריאה נעימה!

מ.ב.

- במקום לאנשים שאוהבים קיבוץ • גיליון מס' 18
- יולי 2010, אב תש"ע
- יוצא לאור ע"י עמותת "חוג העמקים" יחד עם המטה השיתופי הקיבוצי
- עורכת: מרים עין דור ריפתי
- מערכת: אלי גורן ומריו טויב
- עיצוב ועריכה גרפית: בני בן חיים
- ניהול ומודעות: עזר גורן, ת.ד. 655, עומר, מיקוד, 84965.
- טלפון: 08-6469293
- דואר אלקטרוני: azargoren@walla.co.il
- הדפסה: סולן הדפסות בע"מ, פתח תקווה
- מופץ בכל הקיבוצים בארץ
- הקוראים מוזמנים להגיב ולכתוב אלינו: באינטרנט לכתובת: bimcom.co.il@gmail.com
- טל: אלי - 054-6633322, מרים - 052-3113527
- תודה מיוחדת ללורד בוב מאנגליה על העזרה הגדולה בהוצאת העיתון לאור

טעות בזיהוי

הקיבוץ החלוץ, המורד, לא היה לטעמם של אבני וחבריו. זה תמציתו של המשבר. במקום להוביל את המאבק נגד הריקבון בחברה הישראלית, הם מבקשים להשתלב בו. בעשירון העליון שלו. לא ממש מפריע להם להשאיר בשולי הדרך את החלשים, העשירון התחתון. כך בחברה הישראלית וכך בקיבוץ

התעשיות הכי מצליחות בארץ, הרכבים הממוגנים מתוצרת פלטסאס

חושבים כן! הם חושבים ש"אי צדק" הוא כאשר המצליח והנעבד מקבלים את אותה תמורה ונהנים מאותה רמת חיים. אפשר להתווכח מי מאתנו צודק. אבל לצדק שלהם אי אפשר לקרוא "קיבוץ".

זה רק לא קיבוץ

בכדי להסיר ספק: הפתרונות של אבני וחבריו עובדים.

כאשר מפריטים את הקיבוץ ומשאירים את חבריו איש לנפשו - נפתרות הרבה בעיות, נעלמים הרבה חוליים. "הקיבוץ" לא יסתבך יותר. הבעיות הן של הפרט. ה"כלל" מצטמק ואיתו הבעיות של הכלל.

הקיבוץ הוא יישוב כפרי, יפה נוף, אוויר צלול וכד'. משוש ליבו של כל בורגני מודרני. כאשר פותחים את הנדל"ן שלו לכל דכפין - מי לא יבוא? מי שיכול להרשות לעצמו - ברוך הבא, וסוף לבעיות דמוג'רפיות. מה מבריל בין מצפה יפהפה בהרי הגליל לבין "קיבוץ" דיפרנציאלי? אין ועדת תרבות במצפה? אין ועד מקומי? אין מיסים? אפילו ועדת קבלה יש שם! זה יפה, זה נחמד, זה מתאים לרוב המעמד הבינוני בישראל, זה רק לא קיבוץ.

קדמת. הקיבוצניקים ("האנשים המשושנים") הם בכל מקום, היו חלוצים בצבא, היו בחוד החנית של המנהיגות הפוליטית (במיטבה), יצאו לכל שליחות לאומית וממלכתית חשובה. הקיבוץ המצוי אצל התרבות הישראלית, אפילו את סגנון הלבוש. כמעט כל צעיר בישראל ניסה פעם להיות קיבוצניק. הכול מתוך תפיסה מורדת, חדשנית, איפכא מסתברת: עולם ישן עדי היסוד נחרמה... לא סופרמרקט ולא ציפורים.

"אי צדק" ומי צודק

אבל ברבות השנים, בתוך הקיבוץ עצמו, צמח דור חדש. הקיבוץ החלוץ, המורד, לא היה לטעמם של אבני וחבריו. זה תמציתו של המשבר. במקום להוביל את המאבק נגד הריקבון בחברה הישראלית, הם מבקשים להשתלב בו. בעשירון העליון שלו. לא ממש מפריע להם להשאיר בשולי הדרך את החלשים, את העשירון התחתון. כך בחברה הישראלית וכך בקיבוץ. פעם חשבנו, ש"אי צדק" הוא חלוקה לא שווה של העושר, חלוקת החברה לעניים ועשירים על פי הכישרון, העיסוק, הייחוס, המזל והשכל. כמה מאיתנו עדיין

ליזום". במפא"י קראו לזה "סופרמרקט אידיאולוגי": חצי הריון. יש מקום לכל אחד, וגרו שטייניץ עם יחימוביץ! הוא כותב, שאחד מיתרונות השינוי הוא הפתיחות לחברה החיצונית, לעור לם הגלובלי. כאילו הקיבוץ השיתופי היה חברה סגורה ומסוגרת. האמת היא, שהחברה הקיבוצית הקלאסית הייתה תמיד פתוחה לחברה החיצונית, המת-

הקיבוץ הוא יישוב כפרי, יפה נוף, אוויר צלול וכד'.
משוש ליבו של כל בורגני מודרני.
כאשר פותחים את הנדל"ן שלו לכל דכפין - מי לא יבוא? מי שיכול להרשות לעצמו - ברוך הבא, וסוף לבעיות דמוג'רפיות.
זה יפה, זה נחמד, זה מתאים לרוב המעמד הבינוני בישראל, זה רק לא קיבוץ

לאורם של מושגים מצחיקים כמו: "צדק חברתי"; "שוויון כלכלי"; "שוויון ערך העבודה" ועוד. המרד הזה דווקא עורר כבוד בחברה הכללית. הקיבוץ היה לנכס לאומי, החלוץ לפני המחנה. אף אחד לא צחק. מכל העולם באו ללמוד את הפלא. "האנשים המשונים" האלה הקימו את החקלאות הכי מתקדמת בעולם; את התעשייה הכי מצליחה בארץ. כל הפרויקטים המצליחים, בקיבוצים השיתופיים והמשותפים כאחד, הוקמו בתקופה הכי שיתופית, הכי סוציאליסטית של הקיבוץ. את זה עשו האנשים המשונים האלה, שדיברו באי-סיפות על צדק, על שוויון ועל טובת העם והמדינה.

להתפשר עם המצפון

אבני מנסה (כנראה) להתפשר עם מצפון, לפשר בין הערכים שגדל עליהם לבין הערכים הישנים יותר, ערכי הקפיטליזם הדורסני, שהוא אימץ לעצמו, על ידי שהוא מציע קיבוץ בנוסח מפא"י: יהיה שם קצת שיתוף, קצת שוויון, קצת דרוויניזם כלכלי, קצת מכל דבר; קצת קיבוץ וקצת קפיטליזם חזירי. "פלור-

אסף אתו / חצרים

הערות

רון ארגון אבני: "צחצוח חרות בחנות עצצועים".
ארגון אבני צודק. יש בעיה בזיהוי המ' שבר! אל, שלא "במקום" טועה בזיהוי. ארגון אבני טועה!
הקיבוץ השיתופי בצרות לא בגלל "חוקי". קיבוץ שרצה לרפא חוליים ולהישאר קיבוץ - הצליח בדרך כלל לעשות זאת.
הקיבוצים חולים - כפי שרומז אבני - בעקבות תחלואיה של החברה הישראלית כולה. מחברה סוציאליסטית, סולידארית, מתקדמת - אור לגויים - הפכנו לחברה דרוויניסטית, עם מערכת החינוך המפגרת ביותר במערב, עם פערים חברתיים-כלכליים הגדולים ביותר בעולם המערבי. חברת ג'ונגל.
אף אחד לא צחק
הקיבוץ היה מרד נגד החברה האכזרית, ה"ליברלית", חברת המנחם-מנדלים; הוא קם למען חברה עובדת, יצרנית,

תובנות

בשבת הניכור?

כאופן פרדוקסאלי, שיכול היה אולי להיות מצחיק, בקיבוץ מתקיימים זה לצד זה גם סוציאליזם, גם ליברליזם, אבל גם פיאודליזם מטריד: ישנם יותר מדי חברים - גם בקיבוצים השיתופיים - הסבורים שהמקרה שלהם מצדיק 'פריבילגיה'. אם אלו הברירות: פיאודליזם של איש העקום בעיניו יעשה, או ליברליזם מנוכר של שוויון עיוור, ברור לאן הולך הקיבוץ

לא פעם הם רואים עצמם, ממש כמו קודמיהם ההיסטוריים, כשייכים לאצולה כזו או אחרת.

לאן הולך הקיבוץ

גם בקריית טבעון ישנם אנשים הרואים עצמם כראויים לפריבילגיה, אך כאשר הם דוהרים במכוניתם כשתניקום יושב על ההגה, ולא חגור כמובן, או כאשר כלבם מלכלך ומטריד, הניכור האזרחי, הליברלי, עומד לרשות שכנו של 'האציל', כי החוק השוויוני שאינו מכיר בפריבילגיות למיניהן, לצידו.

על המצב בחצרו של קיבוץ, מהבחינה הזו, אין צורך להכביר מלים. הרברים ידועים. בקיבוץ אין רשויות אכיפה, והג'בול כמאמר המשורר, הוא 'בלב כל חייל'. ואם החייל, כלומר החבר, חי במונחים פיאודליים, אין פלא שאת הסוציאליזם הקיבוצי רוצה לרשת הליברליזם המנוכר. אם אלו הברירות: פיאודליזם של איש הע' קום בעיניו יעשה, או ליברליזם של שוויון עיוור, ברור לאן הולך הקיבוץ.

וסימן השאלה שבכותרת? כי כמאמר משורר אחר, 'אני מאמין בך'. אלא שא' מונה באדם לא תספיק כאן. גם לא חינוך. גם זו שאלה פוליטית, במובן הישן והטוב של המלה, המתייחסת לסך כל פעולותיו של האדם בבואו לארגן את חייו באופן כזה או אחר.

חובת היחיד והחברה לקיים את הייצור והצריכה באופן המתאים לכל אדם ואדם. הפיכתו הזה דורש לקיחת אחריות ודיאלוג מתמיד ומשוכלל. החלופה לצורת הסתכלות זו, כך סברו הסוציאליסטים למיניהם, הוא שוויון מבורך לכשעצמו, אך שוויון המבוסס על ניכור, הנובע מעיוורון כלפי המורכבות האנושית.

ה'אצולה' הקיבוצית

ואז הגיע הקיבוץ. לא זה המקום לדון בכל תולדות השתלשול, תו, ולו מהסיבה הפשוטה שמא' מר קצר צריך להיות מאמר קצר. אך גם כי עברו של הקיבוץ, כמו עברה של כל תופעה חברתית, הוא לא תעודת ביטוח בפני העתיד. גם אם אבות אכלו פרי הילולים, יש סכנה כי בנים יאכלו בוסר. ובת' חום הזה, של האחריות האישית על רשות הרבים, הסכנה הזו מתממשת בחצרו של קיבוץ, יום יום, שעה שעה.

באופן פרדוקסאלי, שיכול היה אולי להיות מצחיק, בקיבוץ מתקיימות זו לצד זו כל התפיסות הנזכרות כאן. גם סוציאליזם, גם ליברליזם, אבל גם פיאודליזם מטריד: ישנם יותר מדי חברי קיבוץ - גם בקיבוצים השיתופיים - הסבורים שהמקרה שלהם מצדיק 'פריבילגיה'. לא במקרה

איור: יעקב גוטרמן

השוויון הליברלי. מחד גיסא, יש בעקרון הזה את השוויון הליברלי: "כל אחד" מופיע שם פעמיים, פעם כצרכן, פעם כיצור, ועל פי ההיגיון של 'שוויון ערך האדם' ברור, כי לכל אחד יש זכות שווה להיות גם צרכן וגם יצרן. אבל מאידך גיסא, מארקס חורג אל מעבר לעיוורון הליברלי ומציע לבסס את החב' רה האנושית החופשית לא רק על הזכות להשתתפות בייצור ובצריכה, אלא על

העיוורון הליברלי

אם לעשות שימוש בדוג' מאות בהן פתחנו, הרי שלכל אדם בר דעת ברור ההבדל בין מי שנוהג במהירות מופרות כשבמכוני' תו אישה נוטה לדרת, למשל, לבין מי שנוהג בדיוק באותה מהירות סתם כך, כי מתחשק לו. השוויון בפני החוק עיוור להבדלים הללו, והעיוורון הזה הוא חלק מנשמת אפה של המ' ערכת הליברלית, שהחליפה בה' צלחה כל כך מרובה את זו שקדמה לה: הפיאודלית. זו, כידוע, הייתה בנויה על אי-שוויון ערך האדם, ועל 'פריבילגיות', כלומר, על 'חוקים-פרטיים' (שזה משמעות המושג 'פריבילגיה', בתרגום חופ' שי: 'חוק-פרטי').

התשובה המאוקסיסטית

ואז הגיע הסוציאליזם. מארקס, כיי דוע, ניסח את המטרה האוטופית הרחוקה ביותר, זו שיש לשאוף אליה גם ביי דיעה שקרוב לוודאי שלא תושג במלואה. העיקרון המפורסם שלו, 'מכל אחד לפי יכולתו לכל אחד לפי צרכיו', הוא התש' בה העמוקה והרצינית ביותר לאתגר של

אודי מנור / עין-השופט

עיריית

טבעון מכרי' זה באופן הברור רים המוצבים ברחבי הרשות המקומית, כי קנס בן 660 ₪ יוטל על מי שכלבו יטיל את צואתו ברשות הרבים. משטרת ישראל פועלת נמרצות על מנת להעמיד נהגים עבריינים לדין, תוך שהיא מסמנת סדרי עדיפויות ברורים, כגון נהיגה במהירות מופרות ונסיעה ללא חגורות. העונ' שים על עברות אלו כבדים למדי, במ' קרים מסוימים האזרח יכול לאבד לפרק זמן מסוים את חופש התנועה שלו, כלומר ממש לשבת בבית סוהר.

דבר והיפוכו

השוויון בפני החוק, אותה המצאה כל כך קשה ליישום שבאה לעולם לפני כמא' תיים שנה בסך הכול, ועדיין לרבים, רבים מדי - בישראל אלה חרדים, מקורבים מיי ניהם, סתם מאפיונרים וכד' - קשה כל כך להבין, קל וחומר לממש, הוא עקרון שיש בו דבר והיפוכו. מחד גיסא, הוא הביטוי החזק והמובהק ביותר לרעיון החדש והק' שה למימוש לא פחות: שוויון ערך האדם. לא סתם 'מותר האדם מהבהמה', אלא שוויון עקרוני בערכו של כל אדם, כל הזמן. מאידך גיסא, השוויון הזה מחמיץ את ההבדלים בין בני האדם.

המוסיקה של האהבה

ניר: לדמויות המופת של הסבים הייתה נוכחות בילדותי. הקיבוץ היפה הולך איתי לכל מקום. מתאים לי ככפפה ליד. אמנם בדור שלי הייתה עזיבה גדולה. אנשים שפטו את הקיבוץ לא נכון. אבל אלה שגרים בוילות בכבוד הם עניים לעומתנו. אין להם מה שיש לנו, ועובדה: הם עם ילדיהם כל הזמן בעין-שמר...

ענת: לא "הלכתי שבי". הרגשתי שזה מתאים לי וטבעי בשבילי. לא היה לי קונפליקט, למרות שיכולתי להיות גם מחוץ לקיבוץ. אני בטוחה, שאילו היה לי קשה ניר היה מקריב קורבן גדול והולך למקום אחר. אני נהנית מאוד בעין-שמר. משפחה גדולה, הקשר לסבים הם וחוק. ניר הביא כנדרונה משפחה מיוחדת

ענת: ניר מוכרח לעשות שניים שלושה טיולים בשנה עם חבר למדבר - ועוד הרבה טיולים עם הילדים הגדולים - זה טוב לנישואין. "שנינו יחד - אבל גם כל אחד קצת לחוד" - זה מחזק את הזוגיות. יש לנו מודעות והבנה משותפת לדברים האלה. עצם האהבה שלי לניר דוחפת אותי לתת לו את החופש

לכבוד ט"ו באב פנינו למשורר עלי אלון וביקשנו ממנו להביא בפני קוראי "במקום" כמה ניצוצות רומנטיים מחצר הקיבוץ. אחרי לבטים הוא חושף אותנו לצלילי המוסיקה שהפגישו בין ענת ובנו ניר והביאו להקמת קן משפחתי מלא בילדים ובאהבה גדולה לנופי הקיבוץ. המותר עדיין לאהוב גם את הקיבוץ?

בואו נציג את הדמויות הפועלות במחזה ט"ו באב שלנו, המ"תרחש לא בוורונה אלא בעין-שמר. וורונה? רומיאו ויוליה? חס ושלום! מי צריך את סע"רות האהבה הנוראות האלה, הבאות לרוב כדי לחפות על מהלכיהן? לא הגיוניים, סלטר-מורטאלה מעל לתהום של אהבות בלתי-אפשריות הנגמרות במוות. לא, אנו מדברים פה באהבותינו הצנו"עות, היפות, המתגשמות בהפי"אנר אמ"י תי, ההפי"אנר הגדול והנפלא ביותר של החיים: נישואין, הולדת ילדים, חיים חדשים, נמשכים.

מהם שבעת פלאי-העולם לעומת הפלא הזה הגדול מכולם, הנפלא, הסודי, פלא הזיווג היוצר אדם חדש? כליכך פלאי עד שחז"ל קבעו: "רק אלוהים מוונג זיווגים": "פעם באה מטרוניטא אחת לרבי יוסי ושאלה: 'מה עושה אלוהים שלכם כל היום, מאחר שכבר ברא את העולם?' אמר לה: 'מוונג זיווגים'. אמרה לו: 'גם כן ביגדי! גם אני יכולה'. לקחה אלף עבדים ואלף שפחות וזיווגה אותם: פלונית עם פלוני ואלמונית עם אלמוני. בלילה עלו צעקות עד לב השמיים: זה חתך לזו את הגרון וזו לזה את האוזן, או (כמו מרת בוביט שלנו את...), למחרת חזרה המטרוניטא אצל רבי יוסי והודתה: 'צדקתך. רק אלוהים יכול'".

ואם כבר הקדמה, עוד הרהור: מהפכת הנ"שים בדורנו היא עובדה. עוד צעד - והן כבר

תנהלנה את העולם לאחר כישלונם המוחלט של הגברים, שאי-אז, בימי קדם, השתלטו בכוח על העולם הנשי המטריארכאלי. אילו הוטל עלי לכתוב את התנ"ך הייתי כותב, שהאיש נברא מצלע האישה ולא להפך, כפי שכתבו המצ'ואיסטים ההם. האישה, האם, היא בוראת האדם, בוראת החיים. הגבר - כל חייו, גבורותיו, התפארויותיו, הם רק סוג של פיצוי על רגשי הנחיתות מול האישה...

הרבה שמחה

"ילדים פירסט": ענת, מי את ומאינ באת? ענת: גולדתי וגולדתי בקיבוץ גבע. אבי ניצול שואה מהונגריה, שהגיע באוניית מעפילים, קפריסין... שמו היה פטר ארדש, שמשמעו יער, והוא שינה אותו ליערי. אמא ילידת קובלנקה, מעורבת עם עיניים כחורות, אביה ספרדי ואמה ממרוקו. הגיעה כ"לדה להכשרה בגבע. הם נפגשו ברחבת הריי קורים, אבא היה המרקיד של הקיבוץ עם מפוחית פה...

בגיל עשר התחלתי ללמוד חליל צד, לנגן בתזמורת הנוער הקיבוצית. בצבא הייתי ב"חידת "מיתר" - בצפון. אחרי הצבא המשכתי ללמוד מוסיקה.

ניר: שמי ניר אלון, גולדתי לאחר ששתי הימים, דור שלישי בעין-שמר, לחמולה ענ"קית ומושרשת. יש הרבה דמיון ביני לבין ענת, בכך ששתי משפחותינו מעורבות - אנחנו המשפחה היחידה בעולם ששתי הס' בתות של ילדינו נקראות "שמחה". הרבה שמחה!

גולדתי על הקשר לאדמה, על אהבת המ"קום, עם תעודת זהות מאוד ברורה, עם משקל כובד ועוגן מאוד חזק (שאו"ל הגביל אותי בבחירה). גולדתי עם מורשת של סבים "גדולים", אבא בן-קיבוץ ואמא שלמזלה לא גדלה בלינה המשותפת ויכלה להשלים את מה שהסרנו שם. חוותי "ילדות יחפה". מא' חרוני היחפנים. זו המורשת שלי.

הייתי "ילד דשא" טיפוסי... בגיל שמו"נה התחלתי ללמוד אקורדיון - כלי חברתי לעילא - ועד היום אני מלווה את קבלות השבת שלנו.

החוויה המעצבת הייתה שכבר בגיל 17 גררתי משפחה שלמה למסע של שנה באמ"ריקה (סרקנו 32 פארקים לאומיים מתוך 50). בצבא התנדבתי ליחידת סיור "מורן" ואהבת הטבע והשטח התעצמה. מאוחר יותר פתחתי יומות של טיולים בסיני בגלל, לפסגות. לאחר הצבא יצאתי לטיול גדול, כולל שני תיים בדנמרק עם חברה דנית. כשחזרתי עב' דתי והשתתפתי בסדנה במדרשה באורנים.

"כשאני מתעורר בבוקר ולוקח את הילדים לגן ולפעוטון אני מרגיש שאני חי בגן-עדן..." ניר אלון

יצאתי ללימודי מוסיקה, במגמה של הלח"נה. רוב התלמידות היו בנות, כך שהייתה לי הצלחה כפולה: גם תחום שאהבתי וגם... בנות (ראה בהמשך). היום אני מודריך במור זיאון שלנו.

מי יסחב את הכיסאות

"תבל זו רבה ודרכים בה רב / נפגשות לדק, נפרדות לעד" - כותבת המשוררת. איך מכל הדרכים והאפשרויות, ממקומות שונים, "אלוהים", או "הגורל" - זיווג אותכם? ענת: נפגשנו על ספסל הלימודים. היינו חברים טובים. למדנו ביחד. ניר היה בא לדי"רה שלי בת"א או בגבע, ואני לעין-שמר, לע"שות עבודות. הכל היה אפלטוני...

ניר: זיהיתי מיד שענת היא מ"מפלגת המוכשרים". היות ואני התרכזתי רק בדב"רים שחשובים לי, כולל שיעורים בקומפוזיציה, יציה אצל מורה פרטי, ענת "עזרה" לי בכל השאר.

ענת: ניר היה תלמיד מוכשר, הכי טוב בכיתה - ועד היום הוא כזה... כשאנחנו מר'פיעים יחד הוא עושה עיבודים יפהפיים... ואז קרה יום אחד שנפרדתי מחבר שלי לאחר הרבה שנים, ובאותה תקופה גם ניר נפרד מהדנית שלו. בוקר אחד באתי לכיתה, לב שבו, עיניים טרוטות אדומות מחוסר שינה, לאחר ששבוע נעדרתי מהלימודים - ואני פוגשת את ניר. הוא חיבק אותי ושאל: 'מה קרה, ענת?' - ואני נפלתי בזרועותיו בכבי. הוא ניחם אותי. ואז, כדי לנחם אותי, הוא הזמין אותי לטיול בתורכיה שארגן עם עוד שני חברים.

ניר: אמא שלה אמרה ש"אשמור על האוצר" שלה - וענת היא באמת אוצר... ענת: כל הדרך התבררנו עם החברים "מי יסחב למי את הכיסאות" (לחתונה, כלומר, מי יתחתן ראשון). חזרנו מהטיול כוונג ובש'דה'תעופה הודענו לחברים: 'אתם תסחבו לנו את הכיסאות'.

דבק האהבה

אם אתה אומר ש"אלוהים" מוונג - הנה פרט מעניין: שירתנו באותה יחידה - ניר בדרום ואני בצפון. האם זה לא סימן מטרים של "הגורל" כשהוא "מתכוון לעניין"?

האם העובדה ששניכם בני קיבוץ יוצרת מצע משותף, בונם נוסף לזוגיות? ניר, הייתה לך חברה דנית, חיית גם שני תיים בדנמרק. מה היה קורה אילו היית מת-חתן עם דנית? האם היית מוכן לעזוב את ארצך-מולדתך-משפחתך בשביל האהבה? האם דבק-האהבה יכול לגשר על הבדלי תרבויות, הרגלים, חינוך - להוסיף לכך את הפער הגדול בין קיבוץ לעיר?

אומרים, שנישואין זה שש דעות במיטה: שני בני זוג וארבעה הורים (ואולי גם הס' בים). שתי המשפחות שלכם ממזוגות מזרח ומערב, ובמקרה של בת עם נכר זה עוד כמה דעות על כל דבר...

ניר: את הקשר שלי עם אדמת עין-שמר והתרבות הישראלית לא יכולתי לנתק. אני חייב להריח את ריח הרפת כדי להיות בבית. הסבים שלי בנו את המקום, ההורים המשיכו ונשאו הלאה את המקל, ואני מעביר אותו לילדיי כשאני מטייל איתם בנופי הקיבוץ והארץ. צריך אולי לקלוט ולהכיר תרבויות אחרות, אבל לאמץ לחיים זהות אחרת זה כמו לא-להיות, לחיות חיים תותבים. האפשרות הייתה או להביא אותה לארץ או להיפרד.

ענת, שהוריה מהגרים, יכלה ביתר קלות להחליף מקום.

משפחותינו מעורבות כבר שני דורות, מבחינה גנטית זו הצלחה כבירה. זה מגביר את המכנה המשותף שלנו בהמון תכונות. שנינו בני קיבוץ שאוהבים מוסיקה, שהקי"בוץ זורם לנו בדם בטבעיות.

ענת: אומרים ש'הבית של הגבר הוא הער' לם והעולם של האישה הוא הבית'. אילו הייתי מכירה את אהוב לבי והוא היה חי בדנ'מרק אני מניחה שהייתי הולכת אחר האהבה. זה דפוס האישיות של הנשים...

מיסוד ואהבת המקום

השלב הבא: מיסוד. חתונה. בחירת מקום. למה החלטתם לחיות בקיבוץ? האם שקל'תם אפשרויות אחרות? לגבי ניר - עין-שמר הייתה מובנת מאליה, אבל לגביך, ענת, האם חשבת שתהיי חברת קיבוץ? היו לך מלא אפי'שרויות: מורה למוסיקה, לחליל, נגנית סול'נית, הרכבים קאמריים, תזמורת סימפוניית... האם ויתרת ו"הלכת שבי" אחרי האהבה

"המשפחה היא אולי ציפורים קשורות, אבל בארבע כנפיים מאוחדות אפשר לעוף יותר גבוה", ענת וניר אלון

להיות שם...

מצד שני: ניר הוא אדם שאוהב את החיים ונהנה מכל דבר. כבת לניצול שואה שראה תמיד רק את חצי הכוס הריקה - ניר לימד אותי ליהנות מכל דבר ולראות בו את הצד הטוב.

ניר: ישבי חריצות ואמביציה... שנינו היינו חייבים לעשות וויתור - מתוך שיקול דעת. אני שלם עם ההכרעות שלי. הרווח שלי רב בהרבה מההפסד. אני מרגיש שניצחתי את החיים כי פיתחתי סוג של יכולת לחיות את החיים ולמצות אותם בשלמות ובהנאה.

הכי קרוב בעולם לגן עדן

בעבר היתה סתירה גדולה, אידיאולוגית, ישר מפי מארקס ואנגלס - בין "הקיבוץ", "הכלל", לבין המשפחה. למעשה הוריקו אותה מתוכנה. המשפחה היתה "בורגנית", "גייס חמישי" של המשטר הקפיטליסטי בתוך הקיבוץ. האם הקיבוץ היום מסייע לזר גיות טובה, או מפריע? האם הושגה הרמוניה בין המשפחה והקיבוץ, או שהמאזניים נוטות לאנטייתיה והמשפחה שוב נעשתה "אויבת" לקהילה ומאיימת לפרקה.

ענת: פעם המשפחה הייתה "אויב", היום יש סינתזה בריאה. הקיבוץ השיתופי עדיין קיבוץ. מתרחשים מפגשים, קבלות שבת, מאירך יש למשפחה חירות חדשה, לינה משפחתית, אתה מקור הסמכות לגבי ילדיך, מערכת החינוך קרובה ותומכת, לא צריך לנסוע, הכל נגיש... אתה רואה אנשים אמרי, דים, בני קיבוץ שעובד והם כל הזמן חיים פה. זה מקום שאין לו מתחרים.

ניר: הקיבוץ הוא גן עדן למשפחה, לילי דים, סביבה בטוחה, איכותית, שלוה, קהילה תרבותית, בריאות, ביטחון, ככל אספקט ובכל פרמטר שלא תסתכל אין לו השוואה. שלא כמו בעבר, אפשר לבחור מקצוע שאתה אוהב, לגדל ילדים בתנאים אופטימליים, בביטחון פיזי ורוחני, להיות קרוב קרבת אמת למשפחה, להורים - גם פיזית וגם רוחנית, לחיות בשוויון ושיתוף עם חבריך. אם יש גן עדן - אין גן עדן מושלם אלא יחסי - הרי בעיניי הקיבוץ על כל מרכיביו - הקיבוץ השיתופי! - הוא הכי קרוב בעולם לגן עדן. האדם הוא יצור פרטי אבל גם חברתי. חברה טובה יודעת ליצור את ההרמוניה. הקיבוץ השיתופי מפחית הרבה מהמתחים שיש למשפחה העירונית.

חווית השורש

ניר, אתה דור שלישי בעין-שמר ואתם מגדלים דור רביעי של קיבוצניקים באותו מקום...

ניר: החופש אף פעם לא מספיק... בזוגיות אתה תמיד רוצה יותר. הדילמה היא מובנית. בניגוד לשנות החמישים, המחויבות למשפחה היא אדירה והיא הכי חשובה. במציאות של ארבעה ילדים קטנים אני בודק את עצמי איך ללכת בין הטיפות. הסוד הוא חופש בתוך הזוגיות. בכל מקרה, "טובים השניים מן האחד"

ענת: רציתי להיות אמנית מבצעת - וויתרתי למען הקמת משפחה. המוסיקה הייתה הדבר שהכי אהבתי בחיים מגיל צעיר. דבר אדיר. החברים שניגנתי איתם מנגנים בתזמורת - ואני לא. אני כבר הייתי שם. הילדים ממלאים את חיי - אבל תחושת ההחמצה לא פשוטה. אם לחלום - הייתי רוצה להיות שם...

ניר: לעומת הדור השני, שהיה רחוק מנטלית מהוריו - אני קרוב לאבי וילדיי קרובים לי, "כי האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו". אנחנו מדברים באותה שפה. כשאני אומר "הואדי", או "האלון הנ"בוב", או חורשת האורן", או "חורשת האקלי" פטוס" - לא צריך להסביר. אני מלמד אותם לגעת באהבה באדמה, בצמחים, בחרקים, להרית. זאת המולדת שלהם, כמו האמא, זה נמלה'בית שלהם, העוגן שלהם בעולם. כשאני מתעורר בבוקר ולוקח את היל' דים לגן ולפעוטון אני מרגיש שאני חי בגן עדן...

ענת: אני הולכת וחושבת שאני לא צריכה שיהיה לי יותר טוב מאשר עכשיו...

"כבת לניצול שואה שראה תמיד רק את חצי הכוס הריקה - ניר לימד אותי לראות בכל דבר את הצד הטוב", ענת אלון

יודע לקחת את החופש שלו בהתחשבות וברגישות. אנחנו יודעים לזרום. ניר מוכן רח לעשות שניים שלושה טיולים בשנה עם חבר למדבר - ועוד הרבה טיולים עם היל' דים הגדולים - זה טוב לנישואין. "שנינו יחד - אבל גם כל אחד קצת לחוד" - זה מחזק את הזוגיות. יש לנו מודעות והבנה משותפת לרברים האלה. עצם האהבה שלי לניר דוחפת אותי לתת לו את החופש. זה משפר את הזוגיות שלנו.

ניר: החופש אף פעם לא מספיק... בזוגיות אתה תמיד רוצה יותר. הדילמה היא מובנית. בניגוד לשנות החמישים, המחויבות למשפחה היא אדירה והיא הכי חשובה. במציאות של ארבעה ילדים קטנים אני בודק את עצמי איך ללכת בין הטיפות. הסוד הוא חופש בתוך הזוגיות. בכל מקרה, "טובים השניים מן האחד" - כמו שאמר קהלת. המשפחה היא אולי ציפורים קשורות, אבל בארבע כנפיים המאוחדות באותה מטרה אפשר לעוף יותר גבוה.

יכולת לחיות את החיים

שניכם גדלתם בלינה המשותפת ועכשיו אתם חווים כהורים את המשפחתית. כהורים לארבעה ילדים - איך אתם מסתכלים על זה כיום? האם "פרויקט ההורות" - לעומת ההורים בלינה המשותפת, שאולי הפסידו בהורות אבל היה להם הרבה יותר פנאי לעיי סוקים אחרים - מאפשר גם עיסוקים שמעבר לכך, קריירה מוסיקלית, למשל?

ניר: אנחנו מרוויחים הורות מלאה שהפסי דו הורינו והפסדנו אנחנו - אבל גם מפסידים משהו. יש מחירים. הרווחנו את המשפחה. זה רווח אבולוציוני, כי הרס המשפחה בקיבוץ נגד את הטבע. המשפחה והילדים הם המיצי העליון של חיי האדם אבל... לא הכל.

ענת: רציתי להיות אמנית מבצעת - וויתרתי למען הקמת משפחה. גם אני מרגיש שהחמצה. המוסיקה הייתה דבר אדיר בש' בילי. אני כבר הייתי שם. הילדים ממלאים את חיי - אבל תחושת ההחמצה לא פשוטה, המוסיקה היא הדבר שהכי אהבתי בחיים, מגיל צעיר. החברים שניגנתי איתם מנגנים בתזמורת - ואני לא. המוסיקה זה הדבר הכי נשגב שיש. אם לחלום - הייתי רוצה

"ללכת שבי" משמעו גם להיות שבויה בארץ "האויב". ובכלל, הנישואין הם סוג של בית-סוהר, כמו שהגדיר משורר אחד: "האושר - או האהבה - הוא בית-סוהר מבו צר", או כמו שאמר נפוליאון: "באהבה הניצחון האפשרי היחיד הוא התבוסה".

ניר: חווית הילדות שלי היא הקיבוץ הק' לאסי במלוא עוצמתו, הפעילות התרבותית, היצירתיות, הכל בהתנדבות... לרמויות המופת של הסבים הייתה נוכחות בילדותי. הקיבוץ היפה הולך איתי לכל מקום. הקי' בוץ מתאים לי ככפפה ליד. אמנם בדור שלי הייתה עזיבה גדולה. אנשים שפטו את הקי' בוץ לא נכון. אבל כל אלה שגרים בוויולות שלהם בכרכור הם עניים לעומתנו. אין להם מה שיש לנו, ועובדה: הם עם ילדיהם כל הזמן בעין-שמר...

ענת: לא "הלכתי שבי". הרגשתי שזה מתאים לי וטבעי בשבילי. לא היה לי קו' בפליקט, למרות שיכולתי לחיות גם מחוץ לקיבוץ. אני בטוחה, שאילו היה לי קשה ניר היה מקריב קורבן גדול והולך למקום אחר. אני נהנית מאוד בעין-שמר. משפחה גדו' לה, הקשר לסבים חם וחזק. ניר הביא כנ' דוניה משפחה מיוחדת, אחים ואחות מעולים בקיבוץ.

ניר: היות ויש לענת אופי מאוד חברתי וזורם וכשרון הסתגלות יוצא מהכלל, הק' ליטה שלה הייתה נפלאה. תוך כמה חודשים קנתה לה חברות וחברים לעשרות...

לעוף יותר גבוה

מישהו הגדיר את הנישואין כ"שתי ציפורים קשורות שמנסות לעוף". לעומת זאת אמרים חז"ל: "איש ואישה - זכו, שכינה ביניהם (פעמיים יוד, וגם יה, שהם שמות האלוהים), לא זכו (אם מוציאים את היודים ואת ה'ה') - אש ביניהם". מה הסוד המאפשר לשתי ציפורים קשורות לעוף? האם גם בני שואין, כמו באהבה - הניצחון הוא הכניעה? ועוד אזכיר לכם את הפסוק הידוע של עמי' חי: "שנינו יחד וכל אחד לחוד" - איך אתם מפרשים אותו?

ענת: קודמת לכל ונפרדת מהכל היא המ' חויבות של ההורה לילדיו - היא בלתי תלויה בצורך בחופש ובהתאוררות מהזוגיות. ניר

הקיבוץ והציונות מול המודרנה והפוסט-מודרנה

בעקבות התנסותו הקיץ בשורת אירועים הקשורים למשמעות האקטואלית של הקיבוץ והציונות, נוכח התהליכים המאיימים מבית ומחוץ, מבקש מיכאל ליבני להוביל אותנו לתוך היער מבלי להסתבך בצמחייה ובעצים. על סדר היום עתיד הקיבוץ והציונות במעבר בין מודרניזם לפוסט מודרניזם • פרק ראשון בסדרה

מיכאל ליבני / לוסן

במשך

שלושה שבועות בחודשי קיץ זה עבר רתי סידרה של אירועים הקשורים לקיבוץ, במישרין ובעקיפין: קונגרס ציוני, כנס תלת-שנתי של האגודה הבינלאומית לחקר הקומונות במכללת עמק יזרעאל, מזכירות מורחבת של המטה השיתופי וכן מפגש אזור הדרום של המטה השיתופי שהתקיים בשדה בוקר. מאמר זה הוא פרי ניסיוני לראות את היער מבלי להסתבך בצמחייה העבותה ובעצים. הקיבוץ הוא תופעה של העידן המודרני-ני בעולם המערבי. הוא היה ביטוי מסוים של אותה תנועה מודרנית ומכריעה בקורות עם ישראל בעידן החדש – התנועה הציונית. אולם, בשליש האחרון של המאה הקודמת הופיעה הפוסט-מודרנה בארץ ובקיבוץ. התנועה הציונית, והקיבוץ כפועל יוצא ממנה, במהותם אינם יכולים לעולם להיות פוסט-מודרניים. זהו המפתח הראשי להבנת מבוכתנו, ונבהיר ונסביר.

האבחנה בין שני המושגים

בסוגית המודרנה והפוסט-מודרנה אני הולך בעקבות ההוגה פרופ' אליעזר שביד באבחנה בין שני המושגים באותם תחומים הרלוונטיים לדיון במבוכת התנועה הקיבוצית בימינו. במסה שלו "הומניזם, גלובליזציה, פוסט מודרניזם ועם ישראל", הבהיר שביד בהרחבה את הגורמים לעליית הפוסט-מודרניזם אחרי מלחמת עולם השנייה והגעת התנועה

פעה לארץ כעבור דור. כמו-כן, ניתח את האלהת מרכזיותו של היחיד בתורת הניאו-ליברליזם, בעולם ובארץ, כפועל יוצא של גלובליזציה תרבותית. תנועה מודרנית מגדירה את הרצוי אליו יש לשאוף. על סמך הגדרת רצוי זה היא קובעת תוכנית פעולה להגשמת החזון הרצוי לה, ולשם כך היא מגבשת אידיאולוגיה.

נקודת המוצא של הפוסט-מודרנה, לעומת זאת, היא המצוי העכשווי. הפוסט-מודרנה מנצלת את מדעי החברה כדי לקבוע מהו המצוי ("המצויאות") מבחינת כוחות ודעות בשטח נתון. מתוך כך נובעות ההשלכות לגבי אפשרויות לפעילות. הפוסט-מודרניזם שולל אידיאולוגיה כנקודת מוצא לפעולה.

איש החינוך, צבי לביא ז"ל מקיבוץ שריד, ביטא ראייה קודרת בתארו את הפוסט-מודרניזם בספרו "הייתכן חינוך בעידן הפוסט מודרניזם?": "...מדובר באי-אמון עמוק בשכל האנושי ובעצם כושרו להבין ולהסביר את העולם ואת האדם. באחת: פוסט-מודרניזם משמעו מתן גט-כריתות סופי למסורות האירופיות... של ההשכלה... של הרציונליזם ושל המדע".

הרצל, בן יהודה והחלוצים

אמרתו הקלאסית של הרצל: "אם תרצו, אין זו אגדה", מדגימה להפליא את גישתה של תנועה מודרנית. מפעלו של אליעזר בן יהודה להחייאת השפה

איור: יעקב גוטרמן

העברית היה ביטוי מובהק למאבק של תנועה מודרנית. שאיפת תנועת העבר דה הציונית, על כל פלגיה, הייתה להקים חברה מתוקנת בבית הלאומי. אדמה עברית. עבודה עברית. שפה עברית. צדק חברתי. שוויון ערך האדם כערך מכונן. תנועת העבודה הציונית גיבשה תכנית פעולה, כולל מסגרות למימוש (למשל: ההסתדרות). כך גם הקיבוץ היווה מסגרת להגשמת תכנית פעולה ציונית-תרבותית-סוציאליסטית. ניתן להעמיד זו מול זו את המודרנה והפוסט-מודרנה מזווית אחרת. כתב הרב ליאו בק, מנהיג היהדות הרפורמית בגרמניה, על מבשר הציונות הסוציאליסטית, משה הס: "הוא ראה את ההווה מנקודת ראות של העתיד... הוא לא רצה לקבוע את העתיד על סמך המצוי בהווה".

ראיית ההווה מנקודת ראות של העתיד הרצוי משמעה להבין את המציאות בהווה כנקודת מוצא אל החזון, בלא לתת למציאות לקבוע את החזון. ברוח זו ראה את עצמו הקיבוץ. המייקרו של הקיבוץ כקהילה ערכית היה אמור לשקף את המקרו הערכית של המדינה העתידית. יתרה מזאת, הקיבוץ ראה את עצמו לא רק כדרך אל החזון, אלא גם כמדרג אליו כחלק מתנועה מודרנית.

הקיבוץ: הציונות המדינית והציונות התרבותית

על מנת להבין את השלכות היות הקיבוץ מסגרת להגשמת אידיאולוגיה ציונית עלינו להבחין בין שני השורשים של הציונות כתנועה מודרנית: הציונות המדינית והציונות התרבותית.

הציונות המדינית מבית מדרשו של תיאודור הרצל (שהשנה אנו מציינים 150 שנים להולדתו) הייתה תנועה לאומית מודרנית למימוש מחדש של הלאומיות של עם ישראל. הרצל ביקש להקים את מדינת היהודים בארץ ישראל, מדינה "ככל העמים". המניע המרכזי היה מצוקת היהודים ברוב הארצות בהן ישבו. עיון בספרו "Altneuland" מראה, כי בפועל הרצל קיווה למדינה ליברלית עם הרבה מהמאפיינים של מדינה סוציאל-דמוקרטית, אך לא בכך עסקינו כעת. חזונו של הרצל מומש. מדינת היהודים קיימת. מטרת הציונות המדינית הושגה. זה נכון גם אם האתגרים המדיניים וביטחוניים הניצבים בפני מדינת ישראל, מדינת היהודים, הם קשים ביותר. גם בכך אין אנו עו-

סקים כאן. השורש השני של הציונות היה הציונות התרבותית המזוהה עם מפעלו של אחד העם. פרסום מסתו המכונה "כהן ונביא", קדם לקונגרס הציוני הראשון בארבע שנים. המניע של אחד העם היה מצוקתה של היהדות – סכנת ההתבוללות הפיזית ו/או התבוללות התרבותית בעקבות האמנציפציה. הוא סבר, כי המשך קיום יוצר של עם ישראל מותנה בבית לאומי בישראל. רק שם תהיה אפשרות לחברה יהודית לה-תמודד עם אתגרי העידן החדש, ורק כך ניתן יהיה להחיות את הורם הנבואי כמרכיב מהותי במורשת ישראל.

לעומת המטרה הסופית של הציונות המדינית, אחד העם קבע לציונות תרבותית מטרה אינסופית. אך ברור, כי שני השורשים של הציונות היוו ביטוי של תנועה מודרנית. בפועל, תכניות הפעולה לממש את החזון המדיניים ותרבותיים יכלו להשלים זו את זו. הקיבוץ הראשונות, וכן התנועות הקיבוציות בהמשך, נתנו ביטוי לכך.

לתנועות שונות בתוך הציונות היו חזונות שונים, אף בתוך התנועות הקיבוציות זה היה כך. אך לצורך ענייננו כאן היה מכה משותף – החזון, כפועל יוצא מאידיאולוגיה מסוימת וכן כתוצאה פעולה להגשמתו.

"במקום" הבא נעמוד על אופיים הציוני של הקיבוצים בראשייתם תם כקהילות משימתיות-יעודיות אידיאולוגיות, וכן על השלכות מכך על הקיבוץ כבית ודרך.

למחרת השינוי

מילון שיתופי לקיבוצים הדיפרנציאליים

בקיבוצים שהופרטו, במיוחד אלה עם רשת הביטחון, חברים רבים חרדים מפני הגברת תהליכי הפירוק והמעבר לשוב שכבר איננו קיבוץ. מילון המונחים שלפניכם מבקש להגדיר את הפעילויות הרצויות ולסייע בשמירה מרבית על אופיו של הקיבוץ

ריס סבירים. כך, שכל החברים יוכלו לה-רשות לעצמם לאכול בו.

5. יחדרי חולים, או חדרי סיעודיים: יש לאפשר לכל החברים שמגיי-עים לזקנה ושיבה והזקוקים לטיפול במור-סד כזה, שיוכלו גם לקבל אותו, אם יחפצו בכך.

6. חגים: חשוב ביותר לקיים ברוב עם את כל חגי ישראל וחגים של הקיבוץ ולפעול שהם ימשכו את כל האוכלוסיה להשתתף בהם (וראו גם תרבות).

7. לימודים: למרות שהשכלה הופ-רטה – חשוב לסייע לחברים הרוי-צים להוסיף ולקנות דעת. זהו ישרת את הקיבוץ כולו.

בלת ההחלטות, תוך מתן מלוא המידע הרלבנטי לחברים בזמן אמיתי ושיתופם בהכרעות.

2. הנחלה: רצוי לבחור כמנהלים ובעי-לי תפקידים מרכזיים חברי הקיבוץ בעדיפות ראשונה. יש להקפיד על קיום רוטציה של בעלי התפקידים הבכירים, לפחות כל כמה שנים, וכן לוודא שמשי-כורתיהם לא יהיו בשמיים.

3. חינוך: להקפיד על שוויון מרבי בחינוך הילדים ובני הנעורים ול-נסות לעצב תכני לימוד שיתופיים.

4. חדר האוכל: אין לסגור אותו וחשוב להקפיד שלפחות ארוחות הצהריים (ורצוי גם ארוחות נוספות) יוגשו במחי-

נחום שור / כפר-מנחם

חברים רבים בהרבה קיבו-צים דיפרנציאליים, שהופרטו ופועלת בהם רשת הביטחון, חרדים מפני הסטיכיה המתלווה לתה-ליכים בקיבוציהם, והם חוששים שהרבי-רים יוליכו לפירוק הקיבוץ בכלל ויתר-חש מעבר ללא קיבוץ – ליישוב קהילתי או למושב. אם ברצונם להשתדל למנוע אפשרות כזו ולשמור על כמה שיותר מאפיינים של קיבוץ, גם אם הוא מופי-רט, אולי יוכלו להיעזר במילון המונחים המצורף כאן.

1. דמוקרטיה: יש לשמור על כמה שיותר תהליכים דמוקרטיים בק-

למנהל/ת מ"ש"א,
לרכז/ת ועדת השכלה,
למזכיר/ת הקיבוץ,
לרכז/ת משק,
למנהל/ת הקהילה,

קורס מנהלים ומזכירים לקיבוצים
החלה ההרשמה למחזור י"א, תשע"א - 2010/11

הקורס מספק מגוון כלים, המתאימים לניהול קהילה בקיבוץ במאה ה-21, עם שמירה על ערכי הליבה של הקיבוץ ובאוריינטציה שיתופית. המפגש בין חברים המתמודדים עם בעיות דומות ומצבים דומים, ההיזון החוזר וההעשרה ההדדית-מגבירים את הערך המוסף של הקורס.

נושאים בהם יעסוק הקורס:

- ✓ מהות קהילה קיבוצית
- ✓ דרכים לחיזוק הסולידאריות החברתית בקיבוץ
- ✓ תכנון אסטרטגיה חברתית ועסקית
- ✓ גיבוש חזון ויעוד
- ✓ היבט משפטי של ניהול קיבוץ
- ✓ דילמות בניהול קיבוץ
- ✓ תפקיד הדירקטור, אחריות דירקטור וממלא תפקיד בקיבוץ
- ✓ ניהול קונפליקטים
- ✓ ניהול עסקי של ענפים יצרניים ומוסדות שירות
- ✓ בקרה ניהולית
- ✓ מיומנויות ניהול אישיות ועוד

מומלץ כהכנה והכשרה לתפקידי ניהול, דירקטור ועבודה ניהולית

הקורס יתקיים באזור המרכז החל מנובמבר 2010
כ-25 מפגשים של 8 שעות כל אחד
פרטים נוספים בעתיד הקרוב

מספר המקומות מוגבל!

אנא הירשמו בהקדם כדי להבטיח את מקומכם בקורס

המטה השיתופי בתנועות הקיבוציות
בית התנועה הקיבוצית – ליאונרדו דה וינצ'י 13, תל-אביב. 61400
טל. 03-6925418 - פקס. 03-6925417
www.shavim.org.il shituffi@tkz.co.il
www.facebook.com/shituffi

שחור ולבן

חובתו של קיבוץ המתנהל בדרכים שיתופיות למצוא פתרונות למצוקות חבריו. חשוב שנלמד מהם הדברים שנתגלו לאלה שעברו את הרוביקון והפכו לקיבוצים המתנהלים על פי התפיסה הדיפרנציאלית, ומהן הפינות החשוכות שיש להניח שמצויות גם בהם, כמו בכול מקום בו מתנהלים החיים האמיתיים

אבישי גרוסמן / עין-שמו

יש אנשים הרואים את המתרחש סביבם בשחור ולבן. יש צורך ויש טועה, יש כולו וכאי ויש כולו חייב, יש מחוז חפץ נקי מפגמים ויש פגמים הראויים לכול גינוי. נכון, רוב בני האדם בהתבגרותם, כאשר הם אוספים ניסיון חיים המורכב מהצלחות וכישלונות, שמחות ורגעים של צער וכאב, יודעים שאמירתו של הרמב"ם – הממליץ לחפש תמיד את דרך האמצע, את הטוב האפשרי במציאות נתונה, את הפשרה בין עמדות מנוגדות – היא הגישה הבוגרת לחיים, המאפשרת לאדם לקבל החלטות שניתן לחיות בהן ולקיים חברה בה חיים אנשים בעלי דעות שונות, לעיתים מנוגדות.

שימוש בדה-לגיטימציה

הגישה הראשונה, גישת השחור-לבן, נוטה לסמן אויבים ולזלזל בכושר חשיבתם של המתנגדים לדעתם. אחד האמצעים המקובלים על אנשי השחור ולבן הוא השימוש בדה לגיטימציה אישית של המי תנגדים לדעתם. (אינטרסנטים, מוגבלים בהבנתם, מקובעים, קנאים פשוטים ושאר ירקות מהסוגים הללו).

החולשות הידועות

המתנגדים לשינוי דיפרנציאלי בקיבוץ ציטוטים יודעים היטב את חולשותיו של הקיבוץ השיתופי. הררי נייר הוקרשו במהלך השנים לניסיון להביא את חולשותיו של הקיבוץ המסורתי. רבים מחפשים, ולעיתים גם מוצאים, דרכים כיצד להתגבר על חולשות אלה בדרך שאינה שופכת את התינוק יחד עם המים.

איור: יעקב גוטמן

ההיסטוריה מלמדת אותנו, שקיבוץ הוא חברה המשתנה ללא הרף, חברה המתאימה את עצמה למציאות וצרכים העולים מהמציאות החיצונית בה היא פועלת. נכון, השינויים המתרחשים בקיבוץ השיתופי מתחוללים כולם בצד זה של הרוביקון. הצד בו מתקיים הכלל של שוויון ערך העבודה.

חציית הגשר

חציית הגשר והמעבר לצידו השני של הנהר יוצרת מציאות חדשה, שיש הסבורים שהיא טובה יותר, ויש אחרים החוברים שבים אחרת. מה שברור, שמי שעבר את הרוביקון, והפך לקיבוץ המושטת על התפיסות הדיפרנציאליות, אינו יכול חזור לאחור. גם לקיבוץ הדיפרנציאלי כמו לקיבוץ השיתופי יש יתרונות לחברים החיים בתוכו, אבל יש כנראה גם חסרונות. מדוע אנחנו לא שומעים על חסרונות אלה,

אם אכן הם קיימים? האם הקשיים היחידים הקיימים בקיבוצים אלה קשורים רק לגודל הפנסיה המוענקת לוותיקי הקיבוץ? האם בחצרום הכול רבש?

ללמוד מכלי ראשון

שנים רבות ניסינו להבין ולשפר את המציאות בקיבוץ השיתופי. תנועת המיי מוש העצמי, שפעלה בתחילת שנות השבעים, פרצה את הדרך ויצרה לגיטימציה לרצונותיהם של חברים לבטא את ייחודם האישי, ולא רק באמצעות עבודה פיזית או עסקנות מפלגתית. נראה, שעדיין לא נמצא פתרון מספק לאנרגיות של החברים הרוצים לשפר את מצבם הכלכלי באמצעות פעילות כזאת או אחרת. לעיתים, חברים החיים בקיבוץ שיתופי מרגישים שידיהם קשורות ומשוועות לשדות פעילות פתוחים. חובתו של הקיבוץ המתנהל בדרכים שיתופיות למצוא פתרונות למצוקות אלה ואחרות. כדי לגבש לעצמנו פתרונות המבוססים על "דרך האמצע", חשוב שנלמד מכלי ראשון מהם הדברים שנתגלו לאלה שעברו את הרוביקון והפכו לקיבוצים המתנהלים על פי התפיסה הדיפרנציאלית, ומהן הפינות החשוכות שיש להניח שמצויות גם בהם, כמו בכול מקום בו מתנהלים החיים האמיתיים.

דורש אומץ לב אינטלקטואלי

גילוי נאות דורש אומץ לב אינטלקטואלי, הנושא בחובו תועלת רבה לחברי החיים בקיבוצים דיפרנציאליים אחרים, וגם לאלה שבחרו להישאר בקיבוצים המתנהלים בדרך שיתופית. האם יימצאו חברים שירימו את הכפפה?

עושים גלים

רפסודיית הצעירים, המאורגנת על ידי המטה השיתופי זו השנה השלישית, יוצאת לדרך ותתקיים ב-2-3 בספטמבר. לאור ניסיון העבר, השנה הועבר המשט לסופ"ש, ויתקיים במהלך הצהריים ביום שישי. כך יתאפשר לקיבוצים לשלוח חלוץ עוד ביום חמישי בצהריים, לרוב החבר'ה להגיע בחמישי בערב ולבנות את הרפסודות בשישי בבוקר. הרשמה עד 15.8.2010

החופש הגדול

ביקור ראשון ב"חצר האחורית"

נערי/ות חצרים למדו להכיר את תל-אביב דרך החצר האחורית שלה וסיירו בתחנה המרכזית העמוסה בהומלסים ובנרקומנים וברחובות פין ונווה שאנן עם מכוני הליווי ומגורי העובדים הזרים

כרמל ויינגרטן כץ

בתחילת

החודש יצאה קבוצה של נערים ונערות מקיבוץ חצרים לכיוון תל-אביב. רעות, מדריכת הנעורים, החליטה להוסיף לנסיעה ללונה פארק משהו קצת אחר, עם תוכן ערכי: סיור בתחנה המרכזית בתל אביב. רעות פנתה לפרדס – מרכז לחינוך ערכי, שמעבירים סיור בתחנה המרכזית בתל אביב בכל עונות השנה, בכל שעות היום והלילה לקהל של תלמידי בתי ספר וחינוכי מסגרות החינוך הבלתי פורמאלי. התחנה המרכזית היא מרכז תחבורתי ומסחרי גדול, אבל לרבים מהחבר'ה הקיבוצניים, שרגילים לקניונים ולמרכזי הביילוי הנוצצים של מרכז העיר, היה זה הביקור הראשון ב"חצר האחורית" מוכת עוני זו. החשיפה למראות ולנתונים על הפערים החברתיים בישראל היתה לחניכים מעין "ציאה מה"בועה הקיבוצנית".

בעקבות "האנשים השקופים"

הסיור החל בחלקים הריקים מחנויות בתחנה המרכזית, בעקבות "האנשים השקופים" – שאנחנו כחברה מעדיפים לא לראות (הומלסים ונרקומנים שמצאו מקלט בתוך התחנה המרכזית), עבר דרך החלקים ההומים עובדים זרים – להם משמשת התחנה כמרכז חברתי ומסחרי, המשיך אל מדרחוב נווה שאנן – להעמקת ההיכרות עם אורח החיים של העובדים הזרים, והסתיים ברחוב פין – אזור עם ריכוז גדול של "מכוני ליווי".

במהלך הסיור, החניכים נחשפו לא רק למראות שלא ראו מעולם, אלא גם לנתונים ומידע על החברה שלנו ועל הדרך בה עובדים זרים ונשים שסוחרים בהם נדחקים לשולי החברה והופכים לחפץ שניתן להשתמש בו ולזרוק. רבים מאיתנו באים לתל-אביב לעוד יום של כיף בחופש, אבל רובנו מעדיפים לא להפנות מעט את מבטנו, ולראות את המציאות של החברה הישראלית לית במאה ה-21. לזכותם של החבר'ה מחצרים יאמר, כי בסיור של פרדס – הם עצרו וראו. דרך העיניים והרגליים הם למדו שמדינת ישראל היא המדינה המערבית עם הפערים הגדולים ביותר, ויש מי שמנצל מצוקות של אחרים לתועלתו האישית.

לא להיות אטומים

על רשמיה החזקים מהסיור מספרת אחת החניכות – זוהר: "בהתחלה לא חשבתי לבוא לסיור. באתי בגלל הביילוי בלונה פארק בתל-אביב שהתקיים אחריו. אבל מה שזכרנו מהנסיעה הוא דווקא החלק של הסיור, שהיה הרבה יותר משמעותי מהלונה-פארק. אני שמחה מאוד שעברתי את הסיור של פרדס. זה משהו שאני אוכור עוד הרבה שנים".

"לא הכל הוא כמו שהוא נראה. יש הרבה דברים שהם לא גלויים לעין", נערי חצרים בתחנה המרכזית

מה היה הקטע שהכי זכור לך מהסיור?

"החלק שבו יצאנו אל הרחוב וראינו עובדים זרים. גם התחנה המרכזית. לא הייתי בה אף פעם, וזה הדהים אותי – מקום כלב תל-אביב – אליה אני נוסע עת הרבה פעמים, אבל לא הייתי בתחנה המרכזית, ואפילו לא ידעתי מה קורה שם..."

האם היה משהו חדש שלמדת במה-לך הסיור?

"בעיקר למדתי על הסחר בנשים – על הנשים שמביאים מאסיה. על זה שמשקרים להן כדי שיבואו, שאומרים להן שהן יעבדו ב"עבודות רגילות" ורק אחרי שהן כבר פה, הן מגלות שהן הובאו כדי לעסוק בזנות. גם לא חשבתי שמ"תעללים כל כך הרבה בנשים במדינה שלנו – כולאים אותן ומרביצים להן".

מה המחשבות שהיו לך לגבי הקיבוץ במהלך הסיור?

"קודם כל הרגשתי, שאין לנו שמץ של מושג איך להתנהג בסביבה כזאת. לא ידעתי כמה המעמדות הנמוכים של החברה זרים לנו, כמה אנחנו חיים בבעיה. הקיבוץ מרגיל אותנו לחיים ממש טובים. אנחנו אמנם מרגישים, שיש לנו בעיות ממש קשות בקיבוץ, אבל אנחנו לא יודעים אפילו כמה רע מחוץ לבעיה. אנחנו חייבים להיחשף לדברים שקורים בחוץ. זה ממש חשוב. רה לנו בקיבוץ הוא ממש גרוע, אבל יש אנשים שאפילו לא יודעים אם יהיו מחר. הרבה יותר קשה לחיות בעיר. אחרי הסיור אנחנו הרבה יותר מעריכים את החיים בקיבוץ".

מספר שאת לוקחת מהסיור?

"לא הכל הוא כמו שהוא נראה. יש הרבה דברים שהם לא גלויים לעין. זה שאנחנו לא רואים אותם, זה לא אומר שהם לא קיימים. זה מסר שתמיד צריך להיות בראש שלנו, ואם אנחנו רואים משהו שקשה לו – אז לעזור לו, לא להתעלם: לא להיות אטומים לתופעות חברתיות שקורות בארץ, מחוץ לקיבוץ שלנו".

לקחו איתם לדרך

הסיור מסתיים בקריאה לעשייה למען ישראל צודקת ושוויונית יותר. החניכים לומדים שהמציאות הזו אינה גזרת גורל, אלא תוצאה של תפיסת עולם ומדיניות חברתית.

נקווה, כי גם החניכים מחצרים לקחו איתם משהו להמשך דרכם בחברה הישראלית ויפעלו למען תיקונה.

תעודת זהות קיבוצית באווירה קצת אחרת...

גאוות עין-חרוד איחוד היא במפעלים המייצר את מערכות הקירור הקטנות והמתקדמות בעולם. הקיבוץ, שסירב בעבר לקבל את כוב דילן כמתנרב, נושא כזיכרון מכוונן את העלייה לקרקע ההרואית של אנשי גרוד העבודה, וגם את טראומת הפילוג. גם היום, כשקוטפים תירס מהמאוחד ממהרים לספר שהם מתליוסוף

שם קיבוץ: עין חרוד איחוד.
תאריך לידה: י"ח אלול תרפ"א, 1921.
מספר חברים: 300.
ילדים עד גיל צבא: 120.
אוכלוסיה כללית: 505.
מספר כלבים: דולסה, פונץ' ועוד כמה.
מספר קלאברים: אלופי הארץ!
אנחנו חלשים בכלבים, אבל הכי חזקים בקלאב-קרים, עם איזה 80 פרטיים ועוד 20 של הקיבוץ! רחוק מאחורינו נמצא מועדון הגולף בקיסריה.

איזה סלבריטיז קשורים בצורה כלשהי לקיבוץ?

כוב דילן רצה להיות מתנרב אצלנו וכנראה לא התקבל, עזר ויצ'מן וחיים הרצוג ביקרו אצלנו כנשיאים, אהוד ברק התארח בצימרים ובן גוריון היה ממש בן בית.

אבן דרך:

בין מייסדי הקיבוץ בלטה דמותו הצנועה והייחודית של שלמה לביא, איש העלייה השנייה, ממייסדי ארגון "השומר", הפועל הצעיר ומאוחר יותר מפא"י - אותה ייצג בכנסת הראשונה ובשנייה, ומאבות התנועה הקיבוצית ואבי הרעיון של מעבר הקיבוץ מהקבוצה האינטימית לקבוצה הגדולה.

במלחמת העולם השנייה התנרב בגיל 60 כנהג תובלה בצבא הבריטי. בקרבות מלחמת העצמאות שיכל את שני בניו. האיש הצנוע עבד כחקלאי. במע"שיו הגשים את שתבע מאחרים ושימש כמופת חלוצי אישי. היה בעל השפעה

אירוע היסטורי:

הע"ה לייח לקרקע ליד המעיין.

אירוע מכונן:

הפילוג בין העין חרוד דים. על מה היה הפילוג אף אחד לא זוכר, רק על הצלחות שעפו מצד לצד של המתרס אפשר עוד לשמוע. מאז נזהרים אצלנו מפייז'ים וכשקוטפים תירס מהמאוחד מספרים שאנחנו

מתל יוסף.

אירוע מיוחד:

חגיגות ה-70, אירוע ענק והצגה בהשתתפות כל החברים והילדים.

מה מרכלים עליכם השכנים?

סביוני העמק, או עין חרוד עילית - בגלל השיפוצים והבריכה החדשה. המאוחד אומרים: "הם העשירים ואנחנו המאשרים", ואשרי המאמין.

חדר אוכל:

לא אוכלים בערב ובשבת, אבל זה לא העיקר, כי בחדר האוכל, ולא רק שם אלא גם במספר פרלמנטים, משה

ענו על השאלון: איציק צפדיה והדור הצעיר / עין חרוד איחוד

צילומים: אילן צור / עין חרוד איחוד הביאה לדפוס: חי יום-טוב ברוכי

קצת היסטוריה:

י"ח אלול תרפ"א, 1921, העלייה לקרקע: "הלכנו לאורך מסילת הברזל, ללא דרך ומשעול, ניסנו רוכב לפנינו, נז' אחרינו שתי מכוניות משא ואחריהן העגלות טעונות אוהלים, כלים, וכל הפלוגה העולה. החום היה גדול והציק מאוד." "... השעה ארבע ושלושים אחה"צ. כרענו ליד המים וליקקנום בשמחה, כאבותינו 'המלקקים' שהלכו אחרי גרעון לתשועת ישראל". (י. אלמוג כותב בזיכרונותיו)

מקומו של המחנה הארעי נקבע מערבה למעיין חרוד שלמרגלות הגלבוץ. תוך שעות ספורות הוקם המחנה, נחפרו חפירות הגנה ונמתחו גדרות תיל. סודר מטבח שדה, הועמדו הדודים, הוקמו חדר האוכל וחדר החולים. בימים הראשונים נקראה אסיפה כללית לבחירת המוסדות בעין חרוד: הנהלה, ועדת סידור משק וועדת סידור עבודה. והשאר יסופר בתולדות עין חרוד.

מקורות פרנסה מרכזיים:

המפעלים ריקור ופלבים, אירוח כפרי, רפת, גר"ש, דיר, מדרגה ופרדס.

מקומות מיוחדים:

המשכן לאמנות ע"ש חיים אתר ו"קפה ביקלס" באווירה של פעם - הנמצא בחצר המשכן, המספרה של אסתר - הרכילות נשמרת בין קירות המבנה בגלל מדיניות ההנהלה... בריכת שחייה והתצפית מגבעת קומי על עמק חרוד - המכונה אצלנו "יד אליהו".

רמת הנגב מייצרת 10% מתצרוכת שמן הזית בארץ, כרם זיתים ותמרים בנגב

טיילתי ראיתי

כרמי הנגב

בשנות ה-90 ניטע כרם הזיתים הראשון ברמת הנגב, עשר שנים לאחר גילוי המים הגיאור-תרמיים וחיפוש השימוש הראוי בהם. היום מגדלים כאן 7,000 דונם זיתים, וחקלאי הנגב הם חלוצי גידול זיתים אינטנסיבי, בהשקיה מלאה ולא כחלקה נוספת של מטעים

זית גוברת בכל העולם, והנטיעות אינן מדר' ביקות את הביקוש. הזית, אם יושקה במים רבים, מוכן להבשיל פרי רב גם במים מליחים. במיוחד מתעניינות בגידול זיתים מדינות בהן יש מחסור במים שפירים. הורד לדוגמה.

בשוק מוכרים שני מותגים מרמת הנגב: שמן "חלוצה" - שפותח ע"י רביבים והאחים נקש. LIVE0 - שפותח ע"י פייר בטנינו, ציוני מצרפת ששותף בכרמי רביבים ובעל חנות מרהיבה בתל-אביב, פינת רוטשילד נחלת בנימין, ונקודות מכירה בארץ. בשנה הבאה יוקם ברביבים בית בד, שמ' סוגל לשרת את כל המגדלים ברמת הנגב.

בתחילת שנות ה-90. הנטיעה הייתה עשר שנים לאחר גילוי המים הגיאור-תרמיים, שנים בהן תהו מה השימוש הראוי במים. בחוות ראם מגדלים דגים, ובמימיהם משקים כרם זיתים של 1,000 דונם. כיום חווה זו נמצאת בשליטת ראובן גבריאל. קיבוץ רביבים נטע כרם ראשון במסגרת "נגב של צמיחה" (ימי רביץ) והאחים נקש (מהג'נס) נטעו מעל אלפיים דונם בבאר חיל, על הדרך לניצנה. חקלאי הנגב הם חלוצים של גידול זיתים אינטנסיבי, בהשקיה מלאה ולא כחלקה נוספת של מטעים. המודעות בדבר ערכו התזונתי של שמן

עדין קוה / רביבים צילום: עזרא צחור, רביבים

עובדה

לא ידועה: רמת הנגב מייצרת 10% מתצרוכת שמן הזית בארץ. עצי זית ובתי בד עתיקים נראים עד היום, כמו ארבעת העצים המפורסמים בוואדי זייתן, שגילים נאמד במאות שנים. האנגלים הקימו חוות ניסיונות בקדש ברנע שבסיני וממנה הובא לארץ ופותח במ' כון וולקני הון ברנע, אחרי מבצע קדש. כיום מגדלים ברמת הנגב 7,000 דונם זיתים, בהם הכרם הגדול של רביבים - 2,500 דונם. הכרם הראשון ניטע באזור בחוות ראם